

Harry Forsblom LASITALO

ntamo

LASITALO

HARRY FORSBLOM

Jees, maailman dialektiikka, runoja 1973 WSOY

Toivakan kirkon kattomaalaus, runoja 1975 WSOY

Tomumajayllätys, runoja 1978 WSOY

Aurinkolinna, romaani 1980 WSOY

Kun legendasta tulee tosi, romaani 1984 WSOY

Ristilukki ja kumppanit, romaani 1991 WSOY

Rakkaus/helvetti, romaani 1996 Like

Concepts of Postmodernism, väitöskirja 2001 University of Jyväskylä

Sorayan kiirastuli, romaani 2006 Artipictura

Verhojen takaa tulee kirjoitus, runoja ntamo 2011

© 2012 Harry Forsblom

ISBN 978-952-215-179-7

SARJAN ULKOASU

Marko von Konow

KANSI

Make Copies

KANNEN KUVA

Pekka Sakki

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2012

ntamo

www.ntamo.net

Harry Forsblom

LASITALO

ROMAANI

ntamo

I Lasitalo

Oveen koputettiin, se muistutti kolisevaa morsetusta. Kärshivä Herzog ei vastannut. Uusi koputus, pian kolmas. Sähköposti-Herzog ei liikahtanutkaan sohvaltaan. Hän tuijotti kattoon kuin etsien kärpästä katossa tai miksei, ratkaisevaa hämähäkkiä, joka osasi kutoa siellä jossakin, Suomen Sodassa 1808–1809 tai ylipäätään historiassa, omassaan tai muuten.

”Oletko verkossa”, joku huusi vaimeasti oven takaa, kovaa, koska sen kuuli. Kysymys oli hyvä. Tämä oli kuin angeluskellot tai iltavesper. Dies irae. Rukoushetki Mekkaan päin, jolloin Herzog tai näkökulmasta riippuen häiritsijät olisivat roolissaan vastanneet korkeampaa voimaa mutta eivät itsekkään saaneet vastausta siltä.

Herzog ei vastannut ja häirintä lakkasi.

Kysymys ja huudot, koputukset, olivat lähes viikoittaisia, eivät ehkä häirintää vaan rutiinia, tosiaan jokseenkin kuin muslimien vollottavat rukoushetket.

Kysymyksen ”Oletko verkossa?” saattoi tulkita miten halusi. Ei kai huutaja, tavallisesti siis Sakke tai Hessu, Paula-kaan, tai Tuire Solidarnos, Scharnhorstista puhumattakaan, kuvitellut, että hänellä olisi ollut mahdollisuus ohjelmoida itsensä toimituksen lähiverkosta sen ulkopuolelle tai muuttaa verkon asetuksia?

Internet ja Outlook hänen koneessaan olivat jo kokonaan eri asia, yksityiselämää. Ne olivat Windowsin kaksi eri ikkunaa hiukan muuallekin kuin Herzogin työhuoneen ikkunasta näkyvään Helsingin keskustaan ja villeihin pohjoisiin kaupunginosiin (Go West, Young Man – jopa Facebookiin!). Eikä Internetissä ja sen kylkiäisissä tavallisesti ollut ihan sellaisia kieltoja.

Hänelle, alamaiselle tai vapautetulle orjalle tai lasikopin rukoilijoiden ja pilvenpiirtäjän Jumalalle, nähtävästi, vain haluttiin antaa muistutus. Koputus kuului luonnonkiertoon ja kalenteriin kuin osittainen tai täydellinenkin kuunpimennys jonakin erikoisena, silti mukisematta hyväksyttävänä päivänä tai iltana. Mihinkäpä seepra raidoistaan pääsi. Oli täysin kaikkien, niin kysyjien kuin vastaajienkin oma asia, tulkitsiko raidat kalterien varjoiksi. ”Oletko verkossa?” Kysymyksen kuului rantuihin.

Herzog ei ollut urautunut, elämä oli. Elämässä oli tiettyä vitkaa, lepokitkaa, jonka väkinäiset voittamisyritykset tekivät helposti ihmisestä ympäristönsä silmissä psykoottisen. Näin kertojan ystävien mielestä, koska he itse olivat jääneet turvallisesti Facebookiin. Se oli heidän talonmiehensä ja talonmiehen rouvansa. Oli hyvä säilyttää jotakin turvallista tuntematonta, siis molemmat näistä vastakohdista, kuten seikkailua, ehkä kliseemäisiä työpaikkarakkauksia, urautuneessa elämässä.

Molemmilta, yhtä aikaa turvallisilta ja lähes kuin tuntemattomilta tai vähintäänkin dementikon tapaan tuoreilta tuttavuuksilta tuntuivat kadunnimet hänen omassa, hän ajatteli aina nykyisessä, kuin väliaikaisessa kotikaupungissaan. Työpaikalleen osasi ja sieltä kotiin, moniin muihinkin paikkoihin Helsingissä Herzog taisi, mutta ei vielä kukaan kaikkiin. Kuka pärjäsi kaikkiin?

Seikkailun ilmapiiriä riitti, toivottavasti jokaiseksi sellaiseksi päiväksi, jona sitä elämäänsä kaipasi – muualta kuin netistä. Luultavasti tosin juuri siellä (ei netissä!) tapahtui, minne hän ei osannut. Mutta saattoihan reviiriään laajentaa kuin renessanssi-ihminen.

Kärsivä Sähköposti-Herzog kävi välillä kotona hakemassa pari kirjaa – siellä paikat olivat täynnä muuttolaatikoita niin

että niiden väliin jäi vain kapeita käytäviä, joihin tosin oli jo tottunut – mutta palasi pian takaisin, ajoi raitiovaunulla työpaikalleen, käveli kuitenkin loppumatkan oloutuakseen muutokseen ja ihmisiin, jotka olisi kohdattava. Alakerrassa hän kulki elektronisen ja inhimillisen tunnistuksen läpi kuin kielteisen katharsiksen, täisaunan, sitten hissiin ja omaan looshiinsa maisemakonttorissa.

Intiimiyttä oli jo ajateltu, Suomi oli kehittynyt. Ainakin siis edistynyt kohti entistä Suomea, toisten mielestä parempaa mutta kieltämättä kaksiteräistä. Ainakin suomalaisilla oli silloin ollut enemmän tätä tukassaan, sotalapsia tutkineet ruotsalaiset olivat huomauttaneet.

Lasikopista näki ulos, myös kaupungille, koska kyseessä oli erkkeri, mutta sinne ei nähnyt sisään. Asiat olivat siis hyvin. Kun looshiin meni ja veti oven perässään kiinni, ei koira perään haukunut, enää, paitsi harvoin ja nimeksi, kuten koirat usein. Hänen asemansa oli sellainen; hänellä oli jo kuin entisaikojen akateeminen vapaus, joka ihmeen usein tuntui nykyiseltä, ja hänelle maksettiin siitä. Kuin aikamatkan entistä mutta myös tätä päivää ja tulevaa kohti siinäkin suhteessa.

Mikäli hänellä joitakin ongelmia oli, ne eivät enää olleet entisen veroiseen tyyliin ahdistavasti taloudellisia, vaikkei hän hitsi ollut varakas. Hitsarit olivat rikkaampia. Miksi hänen olisi pitänyt valittaa mistään? Häntä arvostettiin juuri sellaisena kuin hän oli – miehenä joka veti kopin oven perässään kiinni kuin olisi itse ollut se nimeksi haukkuva koira. Koira katseli kenties kopistaan ulos, tai ikkunastaan, josta näki Helsingin keskustaan, mutta siitä ei kenenkään tarvinnut tietää.

Oliko hän urautuneena edes koskaan käynyt muiden toimittajien loosheissa, enää, toteamassa, eikö läpinäkyminen

siellä tänään toiminutkin toisin päin: toimittajatovereilla sisään näkyi mutta ulos ei? Kiinalaista kidutusta, sukupuolista häirintää, poliisin tunnistusmenetelmä.

Kummin päin tahansa, lasitalossa ei kivien heittäminen käynyt eikä siellä niitä heiteltäkään – voileipiä. Mitä siellä sitten oikeastaan tehtiin? Kyseessä oli todella suuren sanomalehden kulttuuritoimitus, niin suuren, että lehti ja lehtitalo ja sitä myöten sen kulttuuritoimituskin olivat jo kooltaan ja luonteeltaan enemmän symbolisia kuin todellisia, mutta samalla tietysti reaalisia, kuten lähes kaikki mikä oli melko todellista, kuten raha.

Mitä lehtitalossa tehtiin? Vastaus tähän kysymykseen oli eräs vastaus aikamme kysymyksiin, joskaan ei aikamme ongelmiin. Ne näki paremmin pörssistä. Kärshivä Herzog oli näin suuressa lehdessä töissä yhä vielä kuin vitsinä, tai täysillä, miten vain, samoin kuin hänellä oli vielä työtä omassa elämässäänkin. Olihan työ, toivottavasti rakkauskin, kuitenkin yhä ilmaa, jota hän hengitti.

Sama kysymys, rukous ("Oletko verkossa?") esitettiin joka päivä myös suurelle lehtitalolle ja vielä erikseen sen kulttuuriosastolle. Ja myös vastaus oli sama kuin Herzogin antama: ei vastausta. Yksi vastaus tosin oli verkkolehti, mutta se oli virtuaalinen. Jos verkkolehti oli virtuaalinen, eikö itse lehdenkin sen simulacrumina jo ollut virtuaalinen ja eikö kaikki, tämä tilanne, johtunutkin siitä?

Miten painopisteen nyt asettikin ja priorisoi. Verkkolehti ja tämän mukaan myös jo itse lehti oli värisevään ruutupostilaatikkoon putoava eräänlainen käyntikortti, samantapainen ulottuvuus kuin Sähköposti-Herzogin oma jo paljon taaksepäänyt puuhailu ammattilaisten Outlookissa ja yritteliäiden amatöörien Expressissä.

Verkkolehti oli tietynlainen blogi, keskustelevanakin poh-

jimmaltaan jotenkin hämyinen ja sanaton, vaikka aika eri tavalla kuin laajakaistaoperaattorin tiedote, johon kiellettiin vastaamasta, koska vastauksia ei prosessoitu eikä niitä ollut antaa – hiukan kuin Tuntemattomassa sotilaassa vänrikki oli sanonut metsässä Lahtiselle vihollisen hyökätessä laajalla rintamalla, että apua oli kielletty pyytämästä, koska sitä ei ollut antaa.

Näitä asioitahan tosin saattoi arvioida hyvin eri tavoilla, se oli eräs Sähköposti-Herzogen ajan siunauksista. Kysymyksen Oletko verkossa? (ja sen arvonkin saattoi tältä pohjalta asettaa kyseenalaiseksi – miten nyt kukin verkkoa arvosti) esittivät mahdollisesti mantrana suurlehden lukijat. Esittivät, jos olivat uskossa verkkoon, jonka merkityksen he siis arvioivat suureksikin; henkilökunta vastaamiseen puuttui. Oletetuksi vastaukseksi joku lehdessä tai verkossa käännähti pankolla tai pieraisi imarreltuna. Nämä olivat kuitenkin hyvin mielipidekysymyksiä, ja Sähköposti-Herzogia kuten niin monia nykyaikaisia ihmisiä kiinnosti hyvässä ja pahassa jo enemmän ihan oma verkottumisensa, jos sekään. Häntä askarruttivat myös verkottumisessaan esiintyvät laiminlyönnit, jotka tuottivat tuskaa, niin että Herzogia saattoi jo sen käsityksen mukaan luonnehtia kärsiväksi.

Silloin olisi ehkä ollut parempi tosiaan jättää asiaa koskevat pohdinnat; siten kai pääsisi vaivoistaan. Niinhän verkkolehdi kylkiäislehtineenkin teki ja myös sen lukijat, jotka uskossa verkkoonkaan eivät itsekään uskoneet varmaankin rajusti karsitun henkilökunnan riittävän kysymyksiin vastaamiseen.

Mutta eikö saivarteleva Herzog juuri tuolla tai jollakin aikaisemmalla ongelmien, haasteiden, ihmisten, ennakkokäsitysten ja asioiden eliminointityyllillään ollut joutunut nykyiseen tilanteeseensa, labyrintin ahtaaseen osaan? Ei nyt ehkä ihan vastuun väistelijöiden kinginä mutta ainakin hyvin va-

likoivana ihmisenä, joka sotkeutui omanlaiseensa verkkoon juuri sitä väistellössään?

Sellaisillehan pää saattoi lopulta jäädä vetävän käteen, niin että he kompiksineen ja mahdollisine Facebookeineen saivat lopulta itse vastata heille tärkeisiin kysymyksiin, koska muuta henkilöstöä jo säästösyistäkin puuttui.

Missä verkoissa Herzog oli yhä mukana, todella tai luulakseen, ja mitä tuo jako kahteen tarkoitti? Ja missä hän ei ollut, vaikka olisi pitänyt; missä hän oli messissä, vaikka hänen ei olisi kuulunut olla, mitkä merrat, rysät hän oli hylännyt, mistä vieheistä ja tivolin härveleistä hän oli pudonnut, hänet oli pudotettu enona veneestä, päästetty näennäisen vapaaksi, nostettu kuivalle maalle sätkimään?

Kunpa koko kysymyksen tosiaan olisi voinut unohtaa, se oli niin vaativa ja monisyinen, että sehän oli verkko. Mutta ehkä kysymyksen karistaminen katiskasta onnistuisi vasta sitten kun ilma loppuisi kiduksista. Eikä sitä siten ehkä kantanut toivoa?

Eikä kai voinut väittää, ettei hän erinäisiä tilanteita jo tiedostanutkin ja toisia yrittänyt unohtaa. Erään hänen ystävänsä, kenties omantuntonsa tai kuuluisan Toisensa näkemyshän oli, ettei hän muuta tehnytkään. Kenties juuri se oli labyrinthti ja muuttolaatikot, jopa sairaus?

Miksi hän muuten olisi lasitalossa vetänyt oven perässään kiinni ja jättänyt hienovaroisesti vastaamatta, kun huutaja, jonka ääni hänen kyllä oli pakko tuntea, kysyi, oliko hän verkossa? Mutta eihän asian, hänen verkottumisensa, todellista laitaa voinut tietää kukaan muu kuin hän itse? Vai oliko asia päinvastoin niin, että vain hän itse ei tiennyt totena pidettyä? Sitä, että hän sätki vähän siellä ja täällä, kunnes happi loppuisi.

Hiukan samalla tavalla kuin oli lähtenyt lenkille työpai-

kalleen toisen, tai ensimmäisen, laulavan vallankumouksen Lenin sedän regressioon vajoamisen vaihtoehtona ja siihen tyytymättä hän nyt nousi ”sohvalta”, joka oli askeettinen puinen vanhanaikainen lavitsa tai heteka. Hän oikoi jäseniään, katseli lasitalosta avautuvaa kaupunkia eri suuntiin kuin joku valtaistuimelta syösty itäeurooppalainen emigranttikuningas tai sateentekijä, vanhemmistaan juontaen pietarilaislähtöinen Saul Bellow Chicagon Sears Towerissa, tuossa vielä äskettäin maailman korkeimmassa rakennuksessa, joka oli *Herzogin* mutta ei Bellowin kannalta anakronistisesti valmistunut vasta 1973.

Mutta jopa instituutiot muuttuivat, asemansa menettänyt Sears Towerkin oli muuttunut uudelleen tuotteistetuksi Willis Toweriksi. Muutosta ja kummallisuutta pohtinut Herzog muisti, että erään maahanmuuttajan tuosta vain lonkalta laatiman laulun mukaan Suomi teki kummalliseksi. Se vaikutti nopean, spontaanin Nobel-palkinnon arvoiselta runoudelta, jos kerran Obamakin oli häthätää saanut rauhanpalkinnon. Nämä kaksi palkintoa tai palkinnonsaajaa tuntuivat ajavan suurella urheilustadionilla takaa toisiaan ja toistensa perusteita, kriteereitä ja oikeutusta ja kilpailevan keskenään oikein tosissaan. Suomessa oli hetekan mielestä jokin Nobel-palkinnon haarakonttori siinä missä Norjassakin.

Herzog astui taas looshistaan, tervehti työtovereitaan, käveli värikkään maisemakonttorin poikki, laskeutui hissin ja tunnistusten kautta maanpinnalle ja painui sieltä kävellen Storyvilleen tai maanpinnan alapuolelle Manalaan.

Eikö kertoja tiennyt, kumpaan paikkaan? Vaikkapa molempiin. Eiväthän kapakat yleensäkään eivätkä erityisesti tässä töölöläisessä tapauksessa sijainneet niin kaukana toisistaan, ettei pariin tai useampaankin olisi ehtinyt. Stadilainen tapa liikkua.

Mitä merkitsi kesä kaupungissa, kun se pian kuitenkin olisi ohi? Oli jo nyt, jos haistelit. Ellei lehdenpuhaltajatyöläisen hyötysuhteeltaan kauhean ja turhan koneen bensankatku vääristänyt havaintoa. Ole oman elämäsi luomu. Aina kun näitä kysymyksiä esitti itselleen, jotakin alkoi tapahtua ja jokin liikahti, sillat rakentuivat mahdollisen ja todellisen välille, vaikkapa vain Pitkäsilta, jonka yli Herzog nyt oli valmis kävelemään Liisankadun luukultaan tullakseen puolitiehen vastaan ja ylikin, niin, myös itseään ja kohtaloaan ja kaikkia

muita. Kekkosta ja kekkoslaisia, jollainen hän väkisinkin oli itsekin, koska heillä oli niin paljon yhteistä historiaa.

Vain sillä tavalla syntyi historiaa, piti lähteä ulos kävelemään. Vasta kun joku eläytyen dokumentoi tai päivitti kokemuksen vaikkapa vain itselleen, se oli totta, koirattakin, Herzog ajatteli kävellessään Kaisaniemen puiston suuntaan samalla kun kuunteli myöhäisten laulurastaiden komppitaustoja puista.

Herzog ei oikeastaan kunnolla tuntenut Helsinkiä, syvemmässä mielessä, toisin kuin ”Scharnhorst” ja muuttamat Scharnhorstin kaverit, jotka merkitsivät, koska heillä oli painoarvoa, kuten *The Timesin* lukijoilla Englannissa. Aikoinaan, niinpä. Se oli tosin kehäpäätelmä mutta kelpasi sellaisenaan, koska myötäsyntyperäisyyden arvovallan vaakakuppiin tarvittiin jatkoksi vain vähän tai ei mitään.

Wannabejuutalaisella – kyseessä oli arvovalintakin, mutta lopultakin kenen? vastaushan oli aivan ratkaiseva – Herzogilla oli kyllä toivottavasti edes hiukan paremmat eväät arvioida Helsinkiä ja Suomea ja molempien historiaa kuin luentomatalla Suomessa käyneellä maailmankuululla filosofilla Nussbaumilla, joka mediassa jakeli Suomen puolustuspolitiikkaa ja Nussbaumista tarpeetonta kansallista yksiniitistystä koskevia lausuntoja kohtalaisen tietämättömänä mistään, kuten opastettujen kiertomatkojen jälkeen Stalinin fiksuja systeemejä kehuneet 1930-luvun englantilaiset lordisocialistit aikoinaan Neuvostoliitosta puhuessaan. Herzog huomasi neutraalin hämmästyneesti olevansa yhä siteeksi myös Vähämatsonin tapaisilla linjoilla, kuin kultaisina vuosina.

Helsinki oli ei-paljasjalkaiselle globalistille Herzogille, joka tosin oli patentoinut stadilaisen tavan liikkua, yhä vielä hiukan vieras maailma, venäläisten, suomenruotsalaisten, kummallisten suomalaisten *oikeiden* porvarien ja heitä jäljit-

televien lukemattomien ja kaikenkarvaisten muiden porvareiden ja outojen rähinöivien työläisten rakentama ja repimä kaupunki. Herzog oli tullut siihen tulokseen, että pohjimmaltaan jäljiteltiin suomenruotsalaisia vielä oikeampia porvareita ja tietenkin aatelisia, jotka jäljittelivät itseään; sen tähden suuri osa tästä porukasta, jotkut myös vähimmistä veljistä ja sisarista nousukkaina, antoi yhä lapsilleen ranskankielisiä nimiä kuten Madeleine. Ainakin vanhempi jengi oli lievästi sanottuna hiukan erioista kuin Samuelin kotinurkilla.

Eikä Herzog ollut koskaan nähnyt merkittävästi vaivaa tutustuakseen kaikkeen siihen historiaan hybridiseltä älämölöltä kuulostavasta vanhimmasta Helsingin slangista puhumatakaan. Mitä nyt vastaan oli tullut ja hyppinyt silmille, myös *kävellyt*, esimerkiksi Jussi Raittisen tyttöystävän kävelytettyä, Herzogilta nyt puuttuvaa koiraa ulkoiluttaen. Hänellä ei edes ollut ajokorttia eikä hän osannut hyvin suunnistaa. Sikäli hän eli myös kuin lukutaidottoman afrikkalaisen maahanmuuttajan preesensiä, vaikka hänelläkin toivottavasti oli vahvat alueensa – ehkä paini? Vahvuudet eivät juurikaan liittyneet historiaan. Sehän oli nykyään hänen institutionaalinen erikoisalansa lasisessa lehtitalossa, joka oli Herzogille ”lasinen” myös siksi, että lainausmerkkeihin pantu lasisuus oli kuin lujatekoinen virtuaalinen hologrammi, jota todellisuudessa vartioi yksi jos toinenkin jo vaarallisempi lasersäde.

Nussbaumin mielestä Suomen olisi pitänyt hetimiten luopua asevelvollisuudesta ja yhtenäiskulttuurista. Tilalle olisi voitu ottaa, niin, miksei juuri Herzog ja hänen henkinen maanpuolustuksensa, vaikkei hän ollutkaan ääridefaitistinen vihreä. Hänellä oli kuitenkin etäisyyttä itseensä ja siksi kai myös yhä toivoa, ellei etäisyys vielä nykyisestäänkin kasvaisi ja merkitsisi toivotonta loitontumista paitsi Helsingin pohjimmaltaan tuntemattomasta sanomasta ja tarinasta, myös

Amerikanjuutalaisen Saul Bellowin romaanissa *Herzog* (suom. 1965 Pentti Saarikoski) kuvattiin historian professori Moses Herzogin kiinteän subjektin hajoamista ja hänen epäonnistunutta rakkauselämänsä. Moses alkaa kirjoitella viestejä ystäville ja vihamiehille, entiselle vaimolleen, rakastajattarille, yleisönosastoihin, valtiomiehille kuten Nehrulle ja Eisenhowerille, Nietzschele, vainajille –vähän kuten nykyihmiset sähköposteja, blogikirjoituksia ja päivityksiä.

Harry Forsblomin (s. 1943) kuudennen romaanin päähenkilö on edustavan suuren ja symbolisen suomalaisen lehtitalon kulttuuritoimittaja Samuel Herzog. Lehtitalo on metafora, jonka toinen jäsen on Suomi ja sen historia sekä globalisoituva ja digitalisoituva maailma trendeineen.

Lasitalossa kiinteän subjektin hajoaminen tapahtuu kielessä ja varoittamatta siirtyilevässä ajassa ja viitekehyksissä. Samalla on kysymys Suomen, kulttuurin ja päähenkilön historian transsendenssista, läpäisemisestä tavalla joka on ja ei ole realistinen – käänteis- ja sijaishistoriasta. Tyyllilaji on postmoderni ironia, joka sekä koko ajan luo uusia konteksteja että ottaa etäisyyttä niihin – kehitellen ja läpäisten myös Samuel Herzogin omien tunteiden historiaa.

9 789522 151797